

КОРОТКІ ВІСТІ

Віторок, 8 липня 1969 року

В АМЕРИЦІ

3 КОСМОСУ ВІДКРИЛИ передчасно "Біосателіт 3", а якому вилучено було для дослідних цілей 14-фунтову малу Бонні. Підорож доводила Землі мало тривати 30 днів, але центральна керівна станція в Америці, не отримавши ніяких дальших знаків від Бонні, прийняла до висновку, що стій і здоров'я настільки погіршилися, що безпечно продовжувати експеримент. Капсулу вилучено з Тихого океану й відвезено до летунської бази на Гонолулу. Нічого не сказав про стан здоров'я малю Бонні за винятком того, що малю жвава. Той проєкт коштував 92 мільйони доларів.

МУРИНА ЧАРЛІЗА ЕВЕРСА ЗАПРИСЯЖИЛИ, як першого чорного поселенця в південних степах Америки, в містечку Фаст у Міссісіпі. Те містечко має 1.700 мешканців, у великій більшості чорних. Воно мало в минулий доведлок святоїний вигляд. В останніх місцевих виборах грав не тільки муринаський кандидат на посади, але й ціла муринаська ліста мілької ради. Брата Чарліза Еверса, лідера місцевої муринаської організації, що боролася за зрівняння расових прав, застрелили білі екстремісти-расисти в 1963 році.

КОЛУМБІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В НЬО ЙОРКУ СКАСУВАВ капеляна, який кожної неділі відправляв Богослужба в капелі святого Паала в кампусі на Морнінг-сайд Гайте. Установив капеляна в тому великому університеті існувала від 112 років. Замість одного офіційного університетського капеляна створять "Центер для релігії і життя" із представниками багатьох віровіснвв. Зголосилося 17 студентських різновіснвнвних груп, зацікавлених у тому Центрі.

БІТЧІЛЕННЯ ДЕЛЕГАЦІЯ КВЕРКІВ КОНФЕРУВАЛА в минулий понеділок з дорадником президента Ніксона Генрі Кісінджером, пред'являючи йому становище кверків в цілій низці міжнародних і крайових справах. В морозному повідомленні сказано, що на тій нараді "не досягнуто порозуміння", але рішено зійтись знову за два місяці. Американська протестантська група кверків стоїть на паціфістичних, у принципі лівих позиціях і вимагає негайного відкликання з В'єтнаму всіх американських збройних сил, без уваги на становище комуністів.

СЕНАТ ВІДКЛИНУВ 53 голосами проти 34 внесок на виключення в загальний бюджет секретаріату хліборобства сум, призначених на відшкодування для фермерів за залишення неужитковими частини своїх пільг. Рішено виключити цю проблему в окремий законопроект з визначення максимальної суми, яку можна заплатити фермерові за незаплановану частину його уржайної землі. Уряд сприне обмеження хліборобської продукції, щоб не продукувати надто великих хліборобських залишків, що їх коштували коштувати великі суми.

ВІСНІСТЬ МУРИНІВ В ЗСА НЕ ХОЧУТЬ свого гетта. Рішуче проти творення сепаратних расових громад в З'єднаних Стейтах висловилася річна конвенція Асоціації для поступу кольорових осіб. Вона поручила продовжувати боротьбу за повну расову інтеграцію в усіх ділянках суспільного й культурного життя.

У СВІТІ

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ ПРЕМ'ЄР ДЖАН ГОТОН ЗАВІНУВ, що якщо Америка відкликуватиме свої збройні сили з В'єтнаму, то й Австралія відкличе своїх 8.000 воїнів. Але рішення з цієї справи буде прийняте — додати він — коли Радза, себто під кінець грудня ц. р. в Австралії, як і в Америці, є сильний рух проти ангажування себе активістів у В'єтнамській війні.

КОМАНДУВАННЯ У ПІВДЕННОМУ В'ЄТНАМІ ПЕРЕСТЕРАГАС, щоб керівні американські державні мужи не говорили задалегідь про відкликання американських збройних сил з В'єтнаму та не ставили ультимативних термінів для такої операції, бо воно може мати дуже погані впливи на мораль південно-в'єтнамських воїнів. І так у минулому році було в південно-в'єтнамській армії 143.000 дезертирів, — правда, велика їх частина згорілася знову до війська, але близько своїх рідних сторін. Фахівці поручають не розголошувати відкликування військ та відкликування їх невеликими частинами, щоб не робити панику в Південному В'єтнамі.

В ІРЛАНДІЇ СЕВТО ЗАХІДНІЙ ГІВНІ РОЗПОЧАВСЯ плебейсцит в справі визначення державного статусу тієї країни. 1.000 делегатів від 750.000 мешканців тієї країни на північ від Австралії будуть становити так звані дорадчі асамблеї, а вибранці уряду збиратимуть голоси автохтонів у віддалених джунглях до 4-го серпня ц. р. Але члени уряду Індонезії висловлюються одверто легковажно про той плебейсцит, як про формальність, щоб задовольнити спонсорів Об'єднаних Націй договір з Голландією з 1962 року. Насправді Індонезія вважає Ірланд (Західну Гвінею) за "свою" провінцію і її не випустить без уваги на діїснв волю автохтонів папуасів.

ІЗРАІЛЬ ПОВИНЕН звернути увагу більше на освіту й виконання й менше на розбудову промисловості й техніки — твердив американський професор д-р Діан Гловер з Гарвардського університету в пресовому інтерв'ю в Брукліні. Він прибув до Ізраїлю на цикл лекцій, на які запрошив його університет з Тель Авіву. Названий професор звернув увагу ізраїльських провідників, що стан освіти в Ізраїлі є вищий у порівнянні з освітою в сусідніх з Ізраїлем арабських країнах, але куди нижчий від західних країн, з якими ізраїльські школи не можуть суперничати.

РУМУНСЬКА ПРЕСА НЕ ПИШЕ нічого про плянвданий раніше приїзд до Румунії Миколи Підгорного, Леоніда Брежнєва і Алексія Косігіна задля підписання, як пак продовження, "пакту приязні" між СРСР і Румунією. Закордонні журналісти й дипломати в Бухаресті твердять, що ті відвідини совєтських провідників відкликані у зв'язку з запланованим приїздом Річарда Ніксона на 2 серпня ц. р. Румунський партійний орган "Сцітеа" приніс обширну статтю з заявами приязні й союзницької віснвнвності супроти СРСР, але й із підкресленням, що "треба використати всі можливості для покращання міжнародної співпраці" — під чим слід розуміти й відвідини Президента у Румунії.

СОВЕТИ ПРИЗНАЛИ Іракові 70.000.000 дол. на розбудову іракських джерел нафти та інші тамтешні промислові цілі. В минулому тижні Совети обіцяли теж підняти своєбічну допомогу, що її віддавна дають Сирії. Таким чином Совети закріплюють свої позиції на арабському Близькому Сході, узаємнозв'язуючи від себе Єгипет, Ірак і Сирію.

В урядах Канади французька мова буде рівною у правах із англійською

Оттава. — Канадійська Палата Громад схвалила в понеділок 7 липня запропонований урядом прем'єра Трудо законопроект про зрівняння французької мови у правах із англійською. Запровадження двоюмовності у федеральних урядах Канади прем'єр Трудо ще рік тому, коли він проводив кампанію за "Справедливе суспільство" в Канаді. Згідно із схваленим тепер законопроектом, французька мова буде в усіх федеральних урядах рівноправною до англійської мови. Кожен французькомовний громадянин матиме право звертатися до урядів французькою мовою і вимагатиме теж ж мовою відповідей на свої клопотання. Схвалення законопроекту в Палаті Громад підтримали провідники всіх партій, урядових і опозиційних, і той ж формальний голосування над законопроектом не було. Але ще до його схвалення відбувалися над ним довготривалі дебати, в яких виступали проти дво-

През. Ніксон звернувся до Конгресу з пропозицією підвищення ставок в системі виплат на безробіття

Вашингтон. — Згідно з повідомленням пресового секретаря Білого Дому Рональда Л. Ціглера, през. Ніксон передчасно на розгляд Конгресу законопроект про поширення системи виплат на безробіття і про підвищення ставок від тих звань компенсації, що їх одержують ті, що стали безробітними. Згідно із пропозицією Президента до дотепершньої забезпечення системи виплат на безробіття мали б бути включені 4, 8 мільйона робітників, заробітна платня яких є низькою. У пропозиції рекомендується також окремі стейтам підвищити дотепершні компенсаційні ставки до такого рівня, щоб котири з п'ятих усіх робітників, охоплених системою, могли одержувати у випадку

На Пластовій Оселі в Іст Четгем відкрито табори пластового новачтва

Вовча Тропа, Іст Четгем, Н. Й. — В суботу, 5-го липня розпочалися тут чотиритижневі табори пластового новачтва УПН. Поверх сотні розсміяних хлопців, та декілька дівчаток у підборах, у віці 6-11 років замешкали в чепурних куртках під опікою своїх братчиків та сестричок. Табір провадить Таборова Старшина, яку очолює командант — досвідчений пластовий виховник, педагог, актор і сам батько пл. сен. Сірій Орел Володимир Мельник, Ч. М. Бунчужним є ст. пл. Сірій Орел Лев Чировський, Ч. К., писарем ст. пл. Юрій Чировський, а команданткою підтабору новачок є ст. пл. Оля Грідай. Капеляном пластовів католицького віданого прилителя молоді о. Омеляна Мендичського, а медична опіка спочиває в руках пластоуна сеньйора д-ра Олександра Чернича. Нав'язуючи до актуальних подій, таборівники вибрали собі назву для табору новачків "Українські астронавіти летять зоряним кораблем Перун І". Виховники сподіються, що саме ця назва дасть змогу хлопцям пов'язати дієвість із казкою-мірною, та в теперішні

Мгр. Іван Базарко відужує після операції

Джерзі Сіті. — Минулого тижня в одному з місцевих шпиталів дерейшов операцію (на янріці) директор канцелярії Українського Конгресового Комітету Америки, член його Екзекутив мгр. Іван Базарко. Операція була успішною і недовго, що перебував під

ВІДБУВСЯ СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Совети висилають 7 воєнних кораблів з візитою до Куби

Москва. — За офіційним проголошенням совєтське морське з'єднання, яке буде складатися з сімох воєнних кораблів, відвідає Кубу в дніх 20 до 27 липня ц. р. Тому, що 26 липня це кубинський національний день, то припускають, що така візита морського з'єднання має на цілі поліпшити дещо погіршені в останньому часі совєтсько-кубинські взаємини. Однак західні коментатори негайно добили в тій подорожі совєтських воєнних кораблів своєрідну "відплату" за відвідини президента Ніксона у Румунії. Совєтська преса ані будь-котрий відвідинний совєтський провідник не сказали дотепер найменшого коментаря на тему подорожі президента Ніксона до Румунії. Приватно вважають, що та подорож Ніксона ні в чому не затор-

Мюнхен (М. С.). — На темі плянвданого Світового Конгресу Українського Студентства висловлювано різні погляди, при чому переважала думка, що ледви чи пощастить перевести в житті цей плян. Знову ж окремі особи, які і підтримували ідею відбуття такого конгресу, вважали, що з нього не буде особливої користі. Сьогодні цей конгрес уже за нами і хто тільки має змогу на ньому побувати, той повинен переконатися, що ні мусив песнізм одних, ні релативний песнізм других себе не виправдали. Конгрес відбувся і, не зважаючи на всі організаційні недомогани та труднощі, досягнув успіхів, про які може навіть і не думали самі ініціатори. Схвалені постанови, як вислід праці конгресових студентських комісій, засвідчують про те, що учасники конгресу не дармувати, а повністю використали час на те, щоб не тільки обмінятися думками, але теж, щоб з'єднати і уточнити свої погляди на окремі питання нашого студентського життя, на ролі і місце українського студента в українській суспільності та на українську суспільність як таку. П'ять організаторів структуру тощо. Чимало часу й уваги присвятили наш студент теж і українській визвольній справі, задоволюючи над тим, яким повинен бути український студент і як він має бути діяти, щоб дати свій вклад у справу визволення України. Свій конгрес українські студенти розпочали 1-го липня. Ця дата не була обрана випадково. У той день перед 59 роками у Львові загинув був в боротьбі за український університет студент Адам Коцюба. Нав'язуючи до світлх традицій українського студентства минулих десятиліть, українська студентська молодь, яка вже майже в цілості народилася в Україні поза межами України, вибрала цю дату, щоб цим способом заманіфестувати свій нерозривний духовний зв'язок з кнайкою походження батьків. Покладення вінка на символічний могилі українського Невідомого Воляка, яка знаходиться в українській частині мюнхенського цвинтаря, було зовнішнім виразом глибокого пістизму української молоді з-поза України до її героїських попередників в Україні.

У Тант таврує Ізраїль і Єгипет за порушення перемир'я

Об'єднані Нації. — Генеральний секретар У Тант проголосив обширну заяву, в якій вказує на, дальше значне загострення ситуації на Близькому Сході. Він стверджує ведення "одвертих воєнних дій" вздовж довго на 100 миль смуги Суецького каналу. Постійний артилерійський двобій, являється протиналеті літаків, ракетних і все це значно змінило ситуацію на Близькому Сході на гірше, почавши з другої половини червня ц. р. У Тант виражував, що впродовж 88-ох днів відбувалися у смугі формально воєнного перемир'я подвійні насильницькі акти, зокрема він таврував обстрілювання та нааражування на втрату життя або здоров'я членів військової обсерваційної місії Об'єднаних Націй, висланої на Близький Схід з доручення Ради Безпекі ОН задля стеження за збертанням перемир'я. Члени тієї неутраляної місії Об'єднаних Націй стоять по двох-трех в десятках обсерваційних пунктах. Вони походять з Аргентини, Австрії, Фінляндії, Чиле, Ірландії, Швейції і Франції. Впродовж червня був 21 випадок обстрілювання тієї місії, і за кожним разом її члени мусіли ховатися за примітивними барикадами з мішків піс-

то в репрезентативній залі історичного мюнхенського ратгавзу відбулося офіційне відкриття Світового Конгресу Українського Студентства. Біля 7 год. вечора залу заповнили були українські студенти, які прибули із ЗСА, Канади, Англії, Франції, Бельгії, Югославії, Австрії, Німеччини, а навіть з Танзанії в Африці. На церемонію відкриття прибули теж численні представники української мюнхенської громади.

Конгрес відкрив голова УСГ в Мюнхені, В. Шупер, який привітав присутніх та передав дальше ведення Конгресу президентові ПЕ-СУС-у, д-рові В. Футеєві. До складу президії Конгресу увійшли голови студентських громад окремих країн та студентських ідеологічних товариств.

Офіційна частина Конгресу ввечерю 1-го липня була обмежена тільки до слова президента ПЕ-СУС-у, який з'ясував гостям мету Конгресу, та до привітання для учасників від представників українських Церков, політичних і громадських та наукових установ і молодіжних товариств. Після відкриття відбулося прийняття для всіх привітних студентів та гостей.

Від управи міста Мюнхену привітання Конгресові передав проф. Фінгерле, високоповажний радист з того привоуду, що українські студенти вибрати Мюнхен на місце свого світового з'їзду. З черги Конгрес вітали представники нашого наукового сити — від УВУ — проф. д-р В. Янів, ректор Українського Вільного Університету, а від УТТГ — його ректор, проф. д-р Р. Сидорук. Архієпископ Метислав, урядуючий митрополит УАПЦ в Європі, вітав Конгрес від УАПЦ, а єпископ Платон від Української Католицької Церкви. Особисте привітання від Верховного Архієпископа, кардинала Йосифа Сліпного передав о. д-р І. Гриньок.

Від українських громадських організацій та установ у західному світі вітав Конгрес представник Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, д-р М. Сосновський. Окремо вітали Конгрес представники молодіжних організацій — Пласту (о. М. Ковжун) і СУМ-у (мгр О. Коваль), і представники наших політичних організацій (д-р С. Галамай від ОУН, мгр Д. Роберт від ЗПУТБВ, мгр Швеш від СГЛ). Мгр А. Мельник, голова (Закінчення на стор. 3-ій)

Український вечір у мюнхенському Ратгавзі

Так можна б окреслити вечір 1-го липня 1969, коли

БЕРЕГОВИЙ ПРЕЗЕНТУЄ БОРМАНОВИ МОДЕЛЬ "ВОСТОКА"

Американський астронавт Френк Борман, учасник лету навколо Місяця, оглядає переданий йому в дарунок совєтським космонавтом українцем Юрієм Береговим модель совєтського космічного корабля "Восток". Борман відбуває тепер подорож "доброї волі" по Совєтському Союзу. Відбуваючи зустріч Бормана із совєтськими космонавтами в Москві. Перед тим Борман відвідував Ялту на Кримі, де на селення вітало його дуже тепло. Із Ялти Борман відлетів до Новосібірска, де йому мають показати совєтський осередок наукових космічних дослідів.

Громада прощає в останню дорогу сл. п. проф. П. Савчука

Джерзі Сіті. — В поведілок, 7-го липня, місцева Українська Громада та її представники центральних установ прощали в останню дорогу сл. п. проф. Павла Савчука, який помер тут попереднього дня на 65-му році життя після короткої недуги. Прощання відбулося після панахиди, яку відправив місцевий український католицький парох впрел. о. декан Антін Борса в похоронному заведенні Івана Ковальчика о годині 7-й вечора. Від імені місцевої Громади прощав Покійного голову Відділу УККА д-р Євген Котик. Дмитро Дидик прощав Покійного від Відділу ООЧСУ, а від Центральної Уряду тієї організації виголосив прощальне слово мгр. Петро Гой. Від Окружного Комітету Відділів УНІОСОУ прощав Покійного голову цього Комітету Антін Шаран у приватності головного секретаря УНІОСОУ д-ра Ярослава Падохта та місцевих союзних діячів.

СВОБОДА SVOBODA

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Ass'n, Inc. at 81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.

Subscription Rates: One year \$18.00; six months \$9.50; three months \$5.00. For UNA members monthly 65¢.

Статті підписані їх авторами, не несуть відповідальності за зміст.

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Грамотність і голосування

У Конгресі й американській пресі однією з найактуальніших проблем стала справа залишення чи скасування так званих іспитів грамотності, що є передумовою для здійснення у практиці права голосування. Хоч 15-й Додаток до Конституції стверджує, що «Права громадян ЗСА голосувати не можуть заперечувати і обмежувати з'єднані Стейти чи будь-який стейт з уваги на расу, колір або давні умовини поневолення», — наступна точка застерігає, що, «Конгрес повинен мати силу ввести цю статтю в життя відповідним законодавством». На цій підставі, не заперечуючи в принципі конституційного права голосування, у численних стейтах Америки введено «іспити грамотності» для громадян, що зголошуються перед виборами до ресстрації.

У практиці ці іспити стали у південних стейтах засобом масової дискримінації муринів. Доходило до того, що навіть тим муринам, які закінчили середню школу, не признавали «грамотність», щоб не допускати їх до участі у виборах. Тому в ході законодавства задля расового зрівняння в життєвій практиці прийнято 1965 року так званий «Акт про права голосування», за яким скасовано іспити грамотності в тих стейтах і повітах, де на день 1 листопада 1964 року було зареєстровано або голосувало менше як 50% осіб, що за своїм віком мали право голосувати. На цій основі ці іспити скасовано в стейтах Алабама, Джорджія, Луїзіана, Міссісіпі, Вірджинія та Південна Кароліна і в 39 повітах Північної Кароліни. Але цей закон найближчого року виграє, і Уряд Ніксона опинився у досить незручній ситуації: з одного боку муринові та білі ліберали хоча намагаються на продовження того закону, вважаючи, що в противному випадку білі сегрегаціоністи в південних стейтах повернуть до практики шкандування муриновських громадян, які бажають голосувати, — з другого боку президент Ніксон має моральне зобов'язання супроти консервативної більшості — республіканців і демократів в південних стейтах, яка потягла ці стейти в останніх виборах у користь Ніксона.

Уряд знайшов вихід з цієї дилеми у проєкті, що його генеральний прокурор Джамі Мічелл представив 26 червня ц. р. на засіданні Правничої палати в Палаті Репрезентантів. За цим проєктом іспити грамотності мали б бути скасовані на всій території ЗСА, в південних і північних стейтах, бо, крім південних стейтів, ще в 13-ох інших, між ними й у Ньюйоркському стейті, ці іспити дотепер зобов'язують. Уряд сподівався, що такою формулою задовольнить як південних консервативів, — бо закон з 1965 року не буде продовжений — так і лібералів, які оселяють розв'язку проблеми голосування кольорових громадян ЗСА ще кращу, аніж вони самі цього бажають.

Однак виявилось, що і одні і другі недоволені, і той урядовий проєкт має дуже малі шанси на успіх. Річ у тому, що скасування іспитів грамотності в північних стейтах може цілком змінити обличчя виборів. Ось так, наприклад, у трьох ньюйоркських дільницях з найбільшим відсотком кольорового населення — у Мангеттені, Бронксі й Брукліні — голосувала у 1968 році тільки третина муринів, і та третина була ледве половиною відданих «білих» голосів. Цю малу фреквенцію муринів приписують власне іспитам грамотності. Хоч Демократична партія сподівається, що її кандидати знизять б у північних стейтах Америки на скасування іспитів грамотності, вони теж не квалітуються до такого експерименту. Але муриновські організації і білі ліберали найбільше недоволені з тієї точки злогошення законопроєкту, яка передбачає розгляд скарг громадян місцевим і стейтським властям і судам, а не федеральному суду у Вашингтоні.

До речі, у 1964 р. було в ЗСА 113.931.000 громадян, управлених за віком до голосування. Із них голосувало тільки 70.642.000. У виборах 1968 р. голосувало всіх 72.244.780 осіб. На кругло 180 мільйонів населення ЗСА муринів є кругло 10%, але у південних стейтах і деяких великих містах, як Нью Йорк, Філадельфія, Балтимор, їх відсоток такий високий, що вони можуть поважно впливати на вислід виборів. Іспити грамотності лише позитивно логічні: щоб, мовляв, голосували люди бодай як-так культурно зрілі. Але кожний громадянин, від якого вимагається плачання податків, служби у війську і послугу за законом, повинен мати право голосування, бо це є його конституційним правом і привілеєм. Тому скорше чи пізніше іспити грамотності, як передумова права голосування, мають закінчити — на всьому терені Америки.

Іван Порятко

ДМИТРО ВІТОВСЬКИЙ

(У 50-ту річницю трагічної смерті)

8-го липня ц. р. минуло 50 років з дня трагічної смерті провідника Л і сподованого Чину, першого начальника вождя українського війська і першого військового міністра ЗОУНР. Разом з ним загинув і його ад'ютант чет. М. Чучман в дитинській катастрофі, коли верталася воно з мирової конференції в Парижі до Кам'янця Подільського, осідку уряду ЗОУНР.

Полковник Дмитро Вітовський належав до тих провідних людей, які зайняли виразне місце в історії боротьби українського народу за свою незалежну державу. В рямцях невеличкої статті неможливо дати повну характеристику полковника УСС Дмитра Вітовського. До вибуху першої світової війни полк. Д. Вітовський був активним в студентському житті, організував і був провідником гуртка студентів, які допомагали визволити зі сталінської тюрми Миколу Січового, що відсиджував 20-річну кару за збиство галицького намісника, українського А. Полюського. За це Вітовський був упутий в судовий процес, внаслідок чого втратив право на старшинський ступінь в австрійській армії. В 1914 р., з вибухом війни, це право автоматично Д. Вітовському повернуто і на пропозицію Української Бодової Управи його призначено до Легіону Українських Січових Стрільців, як команданта 1-ої сотні куреня от. Шухевича. З 3-ої сотні виїхали визначні старшини: сот. Федь Черняк, що загинув героїською смертю у бою з московськими золотополонниками під Мотовилівкою, полк. Андрій Мелнич, пізніший шеф генерального штабу армії, сот. М. Матчак, пізніше соймовий посол, сот. Василь Кучабський і інші, що відіграли знаменну роль не лише в збройній боротьбі, а й в політичному житті.

Українські Січові Стрільці від самого початку переживали важкі хвилини внаслідок насильної репресії чеського стану Легіону до однієї десяті частини зголошених добровільців. В той час Галичину зайняли московські полчича, а мадярські війська, хаотично відступаючи, масово винищували, вивалили наших людей, головню на донос полчича.

Ці сумні події викликали серед січового стрільства зневір. Полк. Вітовський, знаменитий промовець, зумів підтримати на душі УСС і переконати їх, що для тієї найвищої мети, для якої вони зі зброєю виступили в кривавий бій з найбільшим ворогом України, треба перенести не один удар.

У роках 1914-1915 Д. Вітовський вів був на фронті. В 1916 р. призначено Вітовського, Савинця і Газрилка до праці в Комісаріатах УСС на Волині. Д. Вітовський очолює Комісаріат в Луцьку. Офіційним завданням комісаріатів було набирати добровільців до Легіону, а неофіційним — вести освідомчу працю серед

населення, зокрема організувати народні школи. Ці комісаріати, хоч мали багато труднощів, все таки заснували 86 шкіл. Наше селіство, стероризоване поляками, під опікою стрільцьких старшин горнулося до зорганізованого культурного життя. І так завдяки УСС'ам під командою Д. Вітовського започатковано національне відродження Волині.

У 1917 р. Д. Вітовський перебував деякий час в Коші УСС, як командант вишкільної сотні. Тоді стрільство переживало чергову ідеологічну кризу в зв'язку з подіями в Наддніпрянській Україні, де на руїнах царату оформлювалася Українська Держава. Мрія українського стрільства ставала дійсністю. В постю Коша у травні 1917 р. відбулася старшинська нарада, якою проводив Д. Вітовський. Велика більшість старшин заявила за негайне розформування Легіону УСС. Меншість на чолі з Д. Вітовським, М. Старосольським і Никіфором Гриняком зголосилося проти цього відклику до політичного провуду. В липні того ж року відбувся у Відні з'їзд українських нотаблів, на який УСС'и вислали своїх представників. З'їзд підтримав становище меншості, і не вартувало Легіон від роз'їзання.

Після підписання мирового договору центральних держав з Україною Легіон УСС'ів рушив з військами цих держав в Україну. УСС'и відіграли важливу роль, захищаючи українське населення від злодійства чужих військ та допомагаючи молодій Українській Державі в наладженні адміністративного апарату. Д. Вітовський був тоді командантом Жмеринки, де здобув гарячі сипаті всього населення.

В той час події проходили в приспешеному темпі. В Австрії заламалася монархія, і поодинокі краї, що належали до цієї монархії, підготували свою незалежність. З кінцем вересня 1918 року почав діяти у Львові підпільний український Генеральний Військовий Комісаріат, підготувавши збройне зайняття західних земель України. 31 жовтня 1918 р. УГВК прийняв назву Українська Генеральна Команда, в склад якої увійшли Д. Вітовський, як командант, сот. Семен Горук, як шеф штабу, пор. Бубела, пор. Богдан Гнатевич, пор. І. Цюган, чет. Іванчук і пхор. Д. Паліва, як члени штабу.

Обсаджень Львова призначено на 4-ту год. ранку 1-го листопада. Точно о год. 7-їх сот. Д. Вітовський з'явився у голови делегації Української Національної Ради і заявив, що українське військо згідно з планом зайняло Львів і більшість території західних областей України. Обсадження відбулося без проливу крові. Д-р К. Левицький іменем УНР піддавав українському війську за цей повний успіх. В перебранні влади брало участь 1.500 воїнк. (Закінчення на стор. 3-й)

ПЕРЕДАВНЕННЯ СУДОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Мюхкен. — 26 червня ц. р. німецький парламент у Бонні закінчив голосуванням давній спір про суд і кару на злочинців — організаторів і виконавців убиття невинних людей за владу Гітлера. Перший парламент Західної Німеччини, вибраний 1949 року, ухвалив був, що злочинці — убивники з доби Гітлера не будуть переслідувані законом, коли минуть 20 років після видання того закону. Законодавець, мабуть, сподівався, що 20 років вистачить на те, щоб суди знайшли й покарали всіх винуватців — злочинців проти людськості.

Однак, багато «соратників» Гітлера похвалилися в Німеччині під фальшивими іменами; чимало їх, особливо «великих риб» вивезли в інші країни, головне до держав Латинської Америки. Коли б залишити 20 років для передавання відповідальності за злочини, то всі ці «лідожоді» (утифурі) Гітлера зразу виринули б на поверхню і мали б право казати, що законні демократичні Німеччини очисти́ли їх від вини й кар. Само собою, це викликало б у всьому світі глибоке невдоволення до парламенту й уряду Німечки Федеративної Республіки, яка, мовляв, покриває злочинців — убивників.

Як відомо, Гітлер звелів був знищити великі тисячі також німців: безнадійно хворих, нервових, недорозвинених дітей і т. д. «Фюрер» назвав їх «недостойними життям», і лікарі, порушивши присягу Гіппократа, давали цим нещасним отруту. Це звалося «евтаназія» — легка смерть.

26 червня в Бонні поіменним голосуванням члени парламенту вирішено: скасувати передавання відповідальності за злочини народодобивства; судово переслідування за злочини убивства, що каруються до смертної темпіню, продовжити з 20 до 30 років. Також за інші, менші злочини, термін передавання збільшено.

Під визначення «народодобивство» належать члени різних націй, що загинули від гітлерівської машини знищення: жиди, цигани, а з слов'янських народів най-

більше українці, бо уряд Гітлера планував зробити Україну «германською землею» і, ще не здобувши у війні перемоги, почав масово винищувати українську людність.

На жаль, наше суспільство не подбало про збирання доказового матеріалу про злочини і злочинців Гітлерового апарату суцільно українців, зокрема вивезених на величезну працю в Німеччину від 1941 року. Могли б цих замучених українців розсіяти по різних країнах Західної Європи; гинули воїни від катівських рук також у Франції, Бельгії й Голландії.

Закон законом, але адміністративні й карні визначення суди. І тут є можливість, що сухими з води вийдуть такі знамениті «бірюзові убивники», бюрократи Гестапо, що самі не брали участі в катуваннях і розстрілах «лижних рас», але писали й підписували накази для ліквідації невинних людей.

Бували випадки взаємосуперечних присудів на злочинців — убивників. Наприклад, агент КГБ Сташинський був визнаний федеральним судом у Карлсруте 1962 року винним за «допомогу у убивстві», бо, мовляв, відповідалість за злочини Сташинського несуть бюрократи в Москві. Тому він одержав легку кару і вже тепер перебуває десь в Америці на вільній стопі. Натомість у процесх проти злочинців нацистів німецькі суди часом дають легкі присуди «бірюзовим убивникам» з Гестапо, що давали накази вбити «лижні рас». Але виконавці убивств (якщо вони були під нацисткою командою) деякі суди визнавали за убивників і давали їм тяжкі карі.

Скасування передавання прийнято в парламенті більшістю: 280 проти 127. До меншості належать зокрема члени Баварської Християнсько-Соціальної Партії. 28 вересня відбулися вибори до німецького парламенту, і ті, що голосували проти скасування передавання, сподіваються здобути голоси колишніх нацистів, що хочуть передати «на суд історії» злочини з доби Гітлера.

П. А.

Новий мовний закон

У рамках Міжуніверситетської Конференції в справі канадських мов, що відбулася в днях 14-17 червня в Ньюйоркському університеті в Торонто, проф. Яр. Рудницький виступав на пленарній сесії доповідь на тему «Слов'янські меншини і конституційне забезпечення їхніх мов». Доповідач представив як видатного українського вченого й громадського діяча проф. В. Тарнопольського, декан ф. а. к. ультету права в Віндзорі.

Проф. Рудницький дав порівняльний огляд конституційних мовних гарантій в різних країнах, а опісля торкнувся історії мовного питання в Канаді, починаючи БНА Актом із 1867 року, по-

через акти 1890, 1897, 1916 років, а кінчаючи мовним законопроєктом, т. зв. Билд С-120, що його нещодавно прийняв уряд, як основу для мовної політики в Канаді. Доповідач дав широку аналізу цього законопроєкту, що забезпечує а н г л і ськ і й французькій мовам рівні права в федеральних установах країни, а у своїй секції # 38 дає також певні гарантії іншим етнічним мовам, а тому числі й українській.

На думку проф. Рудницького, уряд Канади пішов далі, як рекомендує Королівської комісії. Новий законопроєкт забезпечує за іншими етнічними мовами легальні й узвичаєні права не лиш під

ЛІСТ ДО РЕДАКЦІЇ

Неймовірне твердження

У ньюйоркському часописі «Новое Русское Слово» з 7 квітня ц. р. надруковано репортаж одного з російських аспірантів при Більшовицькому університеті про виступ на форумі викладачів того університету відомого американського дипломата, колишнього посла до СРСР, а в останніх роках до Франції — Чарльза Болена. Виступав п. Болен з доповіддю про ситуацію у Советському Союзі, починаючи з 1917 року, а також відповідав на запитання, які ставили йому слухачі.

Ми, українці, дуже добре знаємо деяких т. зв. дипломатів — експертів у справах Советського Союзу. У своїй дипломатичній діяльності вони не так захищали інтереси ЗСА, як намагалися знайти з Москвою щось спільне, щоб налагодити між СРСР та ЗСА «спілкування життя».

Ми, українці, на те, що знаємо, з ким мають справу. Отже, нас мало цікавить, що й як говорив п. Болен на тому форумі про СРСР. Мало цікавить тому, що його інформації походять або з того, що він міг бачити з вікон своєї амбасад, або з міністерства закордонних справ СРСР. Зокрема у своїй доповіді він зосередився на тому, що існує повна політична і господарська свобода, виправдує примусову к о л е к т и в і з а ц і ю селянських господарств в СРСР, яка, мовляв, була національною дією з боку Сталіна, коли він індустріалізував країну.

Але зупиняючись на одній відповіді п. Болена, яку він дав на поставлене йому запитання про примусову репатріацію советських громадян з території Німеччини. За словами автора репортажу, який при тому був присутній, п. Болен, між іншим, заявив: «А чи ви знаєте, що перший американський во-

як, з тих, що висаджувалися в Нормандії, був убитий українцями, ані були у німецькій військовій уніформі?»

Більше прийнятної заяви годі сподіватися не тільки від американського дипломата, але й від ворога. Ми ж бо досить читали, чули й бачили на документальних кінофільмах, як то було при висаді у Нормандії, а бох за німецької окуплені позиції, в яких брали участь десятки тисяч воїнк з обох боків. Як інформації має п. Болен, щоб мати підставу для такої заяви? Чи то ж можна було у тій великій і страшний бітві встановити, хто саме і якої національності збив першого американського воїнка?

Думаю, що таку заяву міг скласти дійсно тільки «адвокат диявола», як назвав його автор репортажу, — людина, яка не знала і не знає трагедії українського народу.

Як відомо, ніяких українських військових частин у Нормандії не було. Можливо, що там були якісь воєнно-полонені з советської армії, які, рятуючись від голодової смерті, служили у німецьких частинах на допоміжній роботі. Відомо також, що в той час у німецькій армії, в різних ролях і з різних причин були люди з усієї Європи й навіть Азії. Були й голландці, і бельгійці, і батальйони іспанців і росіяни. І чому першого американського воїнка збив українці? Чи можна цьому повірити?

У ЗСА існують наші комбатантські організації, і їхніми прямим обов'язком було б перевірити справу і дати належну відсіч цьому твердженню, а к щ о воно справді було зроблено.

Ю. Міщенко

Філадельфія.

Канадське видання „Тайму“ про етнічну пресу в Канаді

Торонто. — У канадському англійськомовному виданні «Тайму» в числі з 20 червня 1969 р. опубліковано статтю-огляд під наг. «Етнічна преса», з якої виразно проглядає бажання мати ту пресу в країні, «Тайм» з видимим задоволенням переказує розмову з якимсь видавцем етнічної газети, який сказав про дії іммігрантів: «Вони хочуть забути старий край з його бідністю та історією насильства. Вони хочуть бути канадійцями». У тижневик «Українські Вісті» з Едмонтону, в числі з 26 червня, подано переказ статті «Етнічна преса», з я-

кої виходить, що тепер у Канаді виходить 200 іномовних публікацій на 27 мовах світу. Найстарше не-англійське і не-французьке видання в Канаді — це німецький тижневик «Дер Нордвестен» у Манітобі, що виходить уже 80 років. Наклади чужомовних видань переважно дуже малі, навіть по 2 000 примірників, і друкуються вони в приватних видавництвах. Найбільш атракційною є італійська газета «Ль Коррієре» з Торонто, що виходить тричі на тиждень, має навіть своїх кореспондентів у Європі і в якій є постійно 15 осіб працівників редакції. Найваж тієї газети становить тираж 19 000 примірників. З української етнічної преси в статті назвалося «Українські Вісті» та «Канадський Фабіан», що має 16 800 примірників накладу. «У Канаді є 35 українськомовних видань», «Канадський фермер», подає «Тайм» з найстарішою українською газетою Канади. Заснував її чет Франк Доячек, що на початку своєї видавничої кар'єри об'їжджав возом поселення українців та обмінював свою газету на яйця.

Тижневик «К. Ф.» має широкий обіг у Манітобі, де розходиться більшість його майже 17-тисячного (16,800) накладу. Чарльз Доячек, 49-річний син засновника та видавець пояснює, що головним завданням його органу є «глушення канадського способу життя». Він додає: «Це справа освіти, і я бачу її в роках уряду, то вона коштувала 6 мільйонів доларів.

«Тайм» розглядає людей, що працюють в етнічній пресі, як інтелектуальних діячів».

(ОУПС)

відмінно. Чи тоді він належав до УВО — не знаю, але в пізніших літах свою вірність ідеям УВО-ОУН засвідчив своєю невгнатою стійкістю у катівні Геотало при вул. Лонгчорк у Львові і в німецьких конц-таборах.

Сьогодні В. Солонинка член Спільки Українських Журналістів і працює редактором «Гомону України» в Торонті.

(Далі буде)

Василь Волицький

ДЕЩО ПРО РОГАТИН І ПРО РОГАТИНСЬКУ ПРИВАТНУ УКРАЇНСЬКУ ГІМНАЗІЮ

(14)

Нові окупанти, німці, дозволили 1941 р., замість гімназії, відкрити учительський семінар, що під директорією проф. д-ра Костя Кисілевського проіснував до 1944 р.

Впродовж 30-літнього існування молоді гімназії відбивала кожноразом настрої довкілля тієї чи іншої доби і завжди горіла ненавистю до окупантів. Адже українська молодь виростала на спогадах батьків про визвольну війну, ходила по місцях боїв УСС з москалями, УГА з поляками, мовою героїки минулого говорили до неї могили поляглих, у рідних батьків, воїнк УГА, вона бачила близи від поранень, а то й повне інвалідське окалічення, пережила пацифікацію і сикатури при отих «малих матурах», тому й жила не елегійними мріями про ідилічне «вспульжиче», але палапа жадобною чинів, прагнула героїчності. І ці переживання молоді позначувалися в її поведінці в школі, а опісля в чинах її юного життя.

Десь у лютому-березні 1932 р. я дижував на 20-хвилинний перерв в коридорі 2-го поверху. До мене приступив завжди поважний і вдумливий учень VII класу Василь Солонинка і запитав, чим пояснити факт, що УГА, не маючи стрільва, у війні з поляками їх перемагала, опісля в таких самих умовах перемагала більшовиків на Північній Україні. На це одержав він пояснення, що віра у власні сили, віра у справедливість справи, завзяття і хотіння великого — творять чудеса, хоч буває, що стратегічна ситуація іноді ці вирішальні чинники захитусь.

Саме тоді в VII класі на годинах польської літератури ми проробляли Мікшевичевих «Дзядів», третю частину, і тому Солонинка в повному довірі сказав: — «Тоді Конрада зі сцени у келії-в'язниці у Василіянському монастирі у Вільні та й з його снів в Імпровізації треба вважати уосібленням визвольної боротьби поляків, бо він заявляв — «Я і вітчизна — це одне. Називаюся Мільйон, бо за мільйони кохаю, терплю знуцання, відчуваю страждання цілого народу». І продовжував: — «Думаю про значення слів Духа з Прологу: „Люди, кожний з вас думкою і вірою може валити і ставляти престолі». — То чи УВО можна вважати за таку силу в сучасній українській ситуації?»

Солонинка мав в учителів опінію здібного і чесного юнака. Його задачі на літературні теми і у формі репортажів завжди були найкращі, завжди були позначені високою ідейністю, завжди були оригі-

нальні. Їх виправдовування — це кожного разу була мила екскурсія у привабливий світ юначих мрій-ідей. Тому і його запитання виключали будь-яку злобу, і було в них стільки поваги і щирого довір'я, що важко було збуть його чиннебудь.

Вислухавши його пояснення, чому саме ці справи його цікавлять, я з приємністю продовжував нашу розмову. Ми погодилися в тому, що історія знає підпільні організації, творці яких керувалися високими ідеями, а прикладом цього є Мікшевичів «Язень-Густав з Прологу, що лякається не кайданів на руках і ногах, але заміни їх кайданами душі. Нашу розмову-гутірку ми закінчили узгідненням, що УВО — це продовження дій нескороної УГА і визвольної війни. Різниця тільки в тому, що УВО веде боротьбу не за законами стратегії, стосованою у відкритих фронтових війнах, але за правилами стратегії підпілья, революційними методами і засобами.

Навчачись у школі, ми не завжди були свідомі того, що й ми на фронті боротьби за збереження школи, важливого для кожного поневоленого народу національного бастіону...

В червні 1933 р. була в гімназії перша поаціфікаційна матура під провідом відпоручника Львівської Шкільної Кураторії — проф. Войтуна, вчителі класичної філології у Станіславській українській гімназії. Рогатинська гімназія не мала повного права прилюдності, тому її випускники мусіли складати всі навчальні предмети. Солонинка склав матуру на

